

ОРАЛНО ЗДРАВЈЕ ЗА СИТЕ ГЕНЕРАЦИИ

доц. д-р Ивона КОВАЧЕВСКА

Забите како дел од устата претставуваат прва алка од системот за варење на храната но и неизоставен дел од лицето, со кое комуницираат луѓето. Покрај функционалниот и естетски придонес, учествуваат во формирањето на говорот, нивната правилна вилична распореденост и поставеност дава баланс на лицевитот изглед, мимиката и психолошкиот карактер на особата.

Различни промени и заболувања на забите и околните структури кои го сочинуваат забниот орган, се повеќе или помалку карактеристични за одредена старосна група но толку остра и прецизна линија не може да се постави, па токму затоа во текстот ќе бидат опфатени само дел од нив кои сметаме дека во најголем процент го детерминираат оралното здравје.

КАРИЕС

Кариесот претставува најзастапеното заболување во хуманата популација, врши деструкција и деминерализација на забните ткива, при што се создаваат дефекти, шуплини, со неправилна форма и искршени ивици. Тие се надоместуваат со вештачки, дентални материјали. Фактори кои придонесуваат за појавување на кариесот се лошата орална хигиена, неправилната исхрана, генетската компонента, микроорганизмите кои нормално постојат во устата и др. Остатоците од храна под дејство на бактериите се раствараат и распаѓаат, се лепат на површините од забите, се формираат наслаги, плунката со променетата киселост сето ова придонесува до појава на кариес на забните површини (сл. 1 и 2, 3). Ова заболување ги зафаќа сите забни површини, во секоја старосна група,

Сл. 1

Сл. 2

Сл. 3

независно, кај витални и кај авитални заби (тоа се оние на кои им е изваден живецот). Терапијата на ова заболување е целосно отстранување на кариесот, до здрави забни ткива - емаил и дентин, и шуплините се пополнуваат со различни материјали. Еден таков е денталниот амалгам кој преку 100 год. се употребува за надоместување на изгубените површини од забот. Тоа е легура на живата со сребро, бакар калај и цинк. Има метален сиво бел сјај, издржливост при жвакање, со него добро се реставрираат и формираат изгубените контакти помеѓу забите и е материјално оправдан, односно има ниска цена (сл. 4, 5).

Сл. 4

Сл. 5

Иако живата која влегува во состав на амалгамот е во многу мала концентрација, се повеќе е актуелен нејзиниот токсичен ефект, а од друга страна овај материјал естетски не задоволува, посебно ако сакаме да ги реставрираме забите во линијата на осмехот. Но со целосна сигурност и одговорност не е потврден токсичниот ефект на денталниот амалгам, па промените на старите полнења или инсунции, се уште се во доменот на шпекулации.

Композитите или популарно белите пломби, односно некои ги викаат и порцелански, се дентален материјал со кој се пополнуваат шуплините формирани од кариес. Ова се полимерни смоли, високо естетски дизајнирани, со голема цврстина, и се користат за реставрирање на сите заби. Најчесто се стврднуваат со халогена светлина, односно со посебни лампи кои емитураат плава светлина (сл. 6, 7),

Сл. 6

Сл. 7

Нивниот хемиски состав дозволува висока естетика, лесно обликување, надоместување на поголеми дефекти и површини на забите. За поставување на забите потребно е повеќе време, бидејќи одат во комбинација со атхезивни

системи со кои хемиски индиректно се поврзуваат со ткивата на забите, а нивната апликација е во слоеви, не подебели од 2 mm.

ФУНКЦИОНАЛНИ - НЕКАРИОЗНИ ДЕФЕКТИ

При процесот на цвакање и мастикација забите се оптеретуваат равномерно во колку се сите застапени во забниот низ и се правилно распоредени. Ако има дизбаланс во ваквиот распоред, најчесто како резултат на извадени заби, а под влијание и на лоши навики и функционално оптеретување се појавуваат некариозни дефекти на поедини заби или на пак на сите.

Сл. 8

Сл. 9

Сл. 10

Може да се како ерозии (сл.8), абразии каде целосно се забите абрадирани или викаме истрошени (сл.9) или како засеци (сл.10). Ваквите дефекти не се поврзуваат со кариес, видливи се цврсти и здрави забни ткива а терапијата е надоместување со композитни полнења, глас- јономер цемента, а можна е и протетска рехабилитација.

ПАРОДОНТОЗА - е заболување на потпорното ткиво на забите кое го држи забот во коската и вилицата. Оваа поставеност на забите не е преку фиксна и цврста врска, туку преку еластични влакна кои вршат амортизација во текот на процесот на мастикација. Потпорниот апарат на забите се вика пародонт и благодарение на неговата градба и физиологија, можно е и придвижување на забите и корекција на ортодонтските аномалии не само во детската возраст, туку и кај возрасните пациенти. пародонтозата или популарно пародонтопатијата е заболување при кое под дејство на меките наслаги - плакот (сл. 11), микроорганизмите, лошата орална хигиена, забниот камен (сл. 12) и друго, се воспалуваат непцата, крварат, хемиски и механички се оптеретени и постепено морфолошки се дезинтегрираат и повлекуваат (сл.13). Со тоа забите во делот на коренот се експонирани на условите во устата, и секако трпат одредени промени. Карактеристично е дека во колку не се третира воспалението на гингивата - непцето, не се подобри оралната хигиена, односно не се елиминираат етиолошките фактори, постепено се појачува

ресорпцијата и губењето на алвеоларната коска - чашката, во која се сместени забите, што нужно продолжува со расклатување и на крајот со испаѓање на истите.

Сл. 11

Сл. 12

Сл. 13

Пародонтопатијата е заболување на цивилизацијата, во неговата појава има влијание и генетската компонента, хормоналниот статус, лошите навики како пушењето, системските заболувања како дијабет, покрај мајорните компоненти како лошата орална хигиена, денталниот плак, забниот камен, аномалии во меѓувличните односи.

ПРОТЕТСКА РЕХАБИЛИТАЦИЈА

Човечката популација ја карактеризира присуство на две дентии: млечна - привремена и трајна. Забите и забните ткива не се регенираат и репарираат. Функционално естетското реставрирање на изгубениот забен орган се реализира со стоматопротетски надоместоци. Во релација со нивната поставеност во усната шуплина може да бидат фиксни и мобилни. Како *фиксни* може да се постават коронки или мостовни конструкции при недостиг на повеќе заби. Овие протетски надоместоци се изработуваат од легури на благородни и неблагородни метали, во комбинација со полимерни смоли или керамички маси, безметални порцелански изработки и сл (сл. 14, 15, 16). Фиксните надоместоци може да се постават на забите или пак над импланти, кои се ставаат во виличната коска.

Сл. 14

Сл. 15

Сл. 16

Мобилните протетски надоместоци може да бидат парцијални протези (сл. 17), кога во устата има преостанати заби и тотални, при целосен губиток на забите (сл.18). Парцијалните може да бидат во комбинација со метален скелет или само од пластика (сл. 19).

Сл. 17

Сл. 18

Сл.19

ОРАЛНА ХИГИЕНА

Одржувањето на оралното здравје е во директна врска со оралната хигиена. Грижата и негата на забите започнува од најмалата возраст, од млечната дентиција. Младата популација се учи на основните хигиено - диететски принципи кои ќе обезбедат заштита и нега на забите во млечната - транзиторна и перманентната дентиција. Оралната хигиена започнува со миење и четкање на забите со четка и забна паста (сл. 20, 21, 22). Со четката механички се отстрануваат остатоците од храна, меките наслаги, а преку пастата со пената убаво се исфрлаат непотребните партикули, се мазнат и полираат забните површини, се менува киселоста на плунката и во устата, се спречува појава на кариес, меки наслаги, плак, распадни метаболни продукти и сл. Чистите заби имаат и светла, транспарентна боја и на нив потешко може да се прикрепат и размножуваат микроорганизмите.

Сл. 20

Сл. 21

Сл. 22

Во следната фаза се користи интердентален конец со кој се чистат и тешко достапните површини и страни на забите. Испирањето на устата со орални раствори и благи дезинфициенси исто така ја подобрува хигиената и го подобрува здравјето на забите, меките ткива, потпорниот апарат, односно го промовира оралното здравје (сл. 23, 24, 25).

Сл. 23

Сл. 24

Сл. 25

Разноврсната и правилна исхрана во текот на создавањето на забите, а понатаму и во текот на целиот живот е базична компонента која придонесува до правилен раст и перманентна отпорност кон патолошките агенси.

На крај како заклучок би кажале дека во текстот се опфатени во кратки црти само мал дел од заболувањата, промените и состојбите кои директно влијаат на оралното здравје. Перманентната нега, грижата, хигиената, правилната исхрана, редовните стоматолошки посети и прегледи, секогаш даваат среќна и здрава насмевка на стабилна и самоуверена личност.

